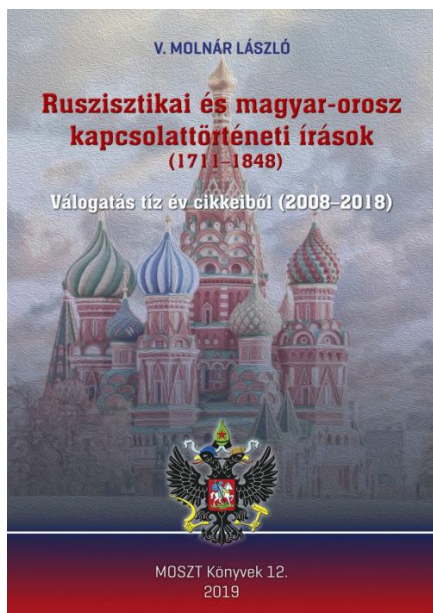

V. Molnár László: Ruszisztikai és magyar–orosz kapcsolattörténeti írások (1711–1848). Válogatás tíz év cikkeiből (2008–2018)

MOSZT Könyvek 12.

PTE BTK TTI MOSZT Kutatócsoport, Pécs, 2019, 318 oldal

A Pécsi Tudományegyetem Történettudományi Intézetének keretei között működő Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti Kutatócsoport, a *MOSZT* főként fiatal kutatók eredményeit, díjnyertes pályamunkáit adja közre. A *MOSZT Könyvek* 2019 tavaszán közreadott 12. darabja eltér ettől a gyakorlattól, hiszen a sorozatban ezúttal a történeti szakmában, és az Oroszország története iránt érdeklődő olvasóközönség számára is jól ismert *V. Molnár László* írásait magába foglaló kötet jelent meg. A válogatás V. Molnár László kiváló történész szakmai munkájának, egész életműve elismerésének szól.

A *Ruszisztikai és magyar–orosz kapcsolattörténeti írások (1711–1848)* tíz év cikkeiből válogat, melyek 2008–2018 között jelentek meg, főként a *Valóság* című folyóiratban, de találunk benne a Debreceni Egyetem történészkonferenciáján elhangzott előadások írott változatait tartalmazó tanulmánykötetben megjelent tanulmányt, vagy a Tokaj-Hegyalja történetének szentelt kötetben szereplő írást is. A sokszínű, 18 tanulmányt tartalmazó kötetet *Bebesi György* sorozatszerkesztői előszava és *Sashalmi Endre* előszava nyitja, a kiadvány végén pedig V. Molnár László rövid életrajza olvasható.

A cikkek főként a 18. századi Oroszországba kalauzolnak el minket, azon belül is leginkább II. Katalin uralkodásának idejébe. De – mivel a kötet leginkább életrajzokat tartalmaz –, egyes írások I. Pál, I. Sándor és I. Miklós idején is nyomon követik a szereplőket. Több mint tíz írás foglalkozik a korszak híres vagy kevésbé ismert szereplői életével, ezek a biográfiák azonban nem csupán egy–egy személy életútját mutatják be, hanem a személyi sorsok mellett kiváló korrajzot is festenek a korabeli Oroszországról, a főszereplők működési területének orosz sajátosságairól.

A cikkek megjelenésük sorrendjében követik egymást, az életrajzi írások mégis jól láthatóan két nagyobb csoportra különíthetők. Egy részük a korszak illusztris orosz személyeit idézik meg, pl. II. (Nagy) Katalint, Grigorij Patyomkint, Alekszandr Szuvorovot, Mihail Kutuzovot. Mihail Lomonoszov életrajza kapcsán V. Molnár László témaválasztását azzal indokolja, hogy „*az utókor emlékezetében már csak mozaikszerű adatok élnek*” és tanulmányában épp az elszórt adatokat teljes képpé gyúrva idézi meg a kalandos életutat befutó orosz polihisztort. A kötetben szereplő minden híres orosz szereplőről elmondható ez, mert nevük láttán azt gondoljuk, jól ismerjük életüket, azonban V. Molnár László írásait elolvasva be kell látnunk, hogy milyen sok információt nem tudtunk eddig róluk, vagy éppen elsikkadt figyelmünk egy-egy esemény felett.

Az életrajzi írások másik részét azoknak az orosz szolgálatban nagy karriert befutó személyeknek a bemutatása jelenti, akiknek életútját, tudományos eredményeiket magyarországi származásuk ellenére hazánkban kevesen ismerik (pl. Balugyánszky Mihály, Peken Keresztély és Móric, Orlay János). A 18. században az európai nagyhatalommá vált Orosz Birodalomnak szüksége volt katonai és polgári szakemberekre, orvosokra, magasan kvalifikált pedagógusokra, tudósokra, és ezeket a szakembereket Európa nyugatabbra fekvő országaiból kívánta Oroszországba csábítani.

Így került előtérbe a Habsburg Birodalomhoz tartozó Magyar Királyság, ahol a hatalom gyanakvással fogadta a nem katolikus tudósokat. Oroszország a hazainál nagyobb vallási türelmet tanúsított, az orosz hatóságok nem várták el a pravoszláv hitre való áttérést. Az orosz uralkodók szívesen fogadták állami szolgálatba a magyar származású, a katolikus egyház által itthon gyakorta üldözött protestáns értelmiségieket, akik tudományos ambícióik valóra váltása, a gyorsabb szakmai karrier, a nagyobb anyagi elismerés reményében települtek át az Orosz Birodalomba. A történelmi Magyar Királyság területén született – ezért a szokásos, és V. Molnár László szóhasználatában is elfogadott „*hungarus*” jelzővel jelölt – orvosok, jogtudósok, tanárok életútjának, karrierjének áttekintése mellett hangsúlyt kap az adott működési terület korabeli orosz helyzetének, sajátosságainak megrajzolása, az elért tudományos eredmények ismertetése. Így például megtudhatjuk, hogy a magyarországi származású orvosok milyen szerepet játszottak a himlő elleni harcban, az első orosz gyógyszerkönyv megírásában, a Szerémségben született *Fedor Janković* pedig az orosz tanítóképzés, iskolaszervezés területén szerzett vitathatatlan érdemeket. V. Molnár László külön figyelmet szentel az Orosz Birodalomba került magyar tudósok magyar őshazát érintő kutatásainak. Érdeemes megjegyezni, hogy a kötetben számos polihisztort tűnik fel, akik több disz-

ciplína területén értek el kiemelkedő eredményeket, elméleti és gyakorlati síkon egyaránt.

Az írások harmadik csoportja a korszak kulturális életéről ad változatos képet. Megismerhetjük a színházi életet II. Katalin időszakában, vagy épp azt, mit tudhatott a „*Magyar Könyv-ház*” és a „*Sokféle*” hazai folyóiratok olvasóközönsége az orosz tudományos életről. Nagy Katalin uralkodása idején a francia divat divott, a cárnő felvilágosult francia enciklopédistákkal levelezett – V. Molnár László tanulmánya nyomon követi, milyen változásokat eredményezett a francia forradalom a szentpétervári udvarban. Szintén számos információval gazdagodhatunk a tokaji *Orosz Borvásárló Bizottság* 1733–1798 közötti működéséről. A szerző bemutatja a tokaji bor szerepét az orosz–magyar érintkezésben, a Habsburg kormányzat és Zemplén vármegye viszonyát a Tokaj-Hegyalján tevékenykedő orosz társasághoz. Az *Orosz Borvásárló Bizottság* működésére emlékezve egyébként 2013-ban táblát avattak a Tokaji Múzeum falán, melyet minden évben a magyar–orosz barátság napján (december 8.) megkoszorúznak. A köztudatban mégis kevés információ él erről a kapcsolatról, ezért is fontos V.

Molnár Lászlónak a két állam közötti kulturális összeköttetéseket feltáró munkássága.

Minden tanulmányt jegyzetek vagy szakirodalmi áttekintés követ. Utóbbiak nemcsak magyar és orosz nyelvű, hanem francia, német, angol szakmunkákat is tartalmaznak. Ezek az áttekintő bibliográfiák is a kötet fontos részét alkotják, mivel a téma iránt érdeklődő olvasó bennük minden bizonnyal talál olyan munkákat, amelyek fölött eddig elsiklott a figyelme. A többnyelvű szakirodalom-jegyzék szintén arról tanúskodik, hogy a szerző a korabeli magyar–orosz kapcsolatok kiemelkedő kutatója.

Összességében elmondható, hogy olvasmányos, informatív kötet látott napvilágot, amit haszonnal forgathat mind a szakma, mind az Oroszország története iránt érdeklődő közönség. Zárásul Bebesi György sorozatszerkesztői előszavának gondolatait szeretném megismételni: reméljük, hogy tíz év múlva V. Molnár László újabb összegző kötetét tarthatjuk a kezünkben!

Bodor Mária
történész–muzeológus,
Zempléni Múzeum, Szerencs